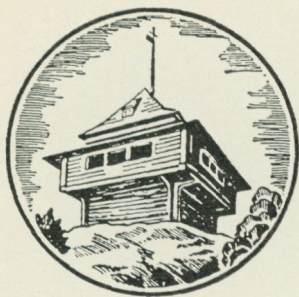

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1951**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH

SKANSENS ÅRSBOK

1951

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · ERIK ANDRÉN

Redaktör: Erik Andrén

Omslagsbilden visar en detalj ur en målning av den lilla idylliska 1700-talsgården Svindersvik i Nacka, som nyligen kommit i Nordiska museets ägo och som utförligt behandlas i denna årsbok. Målningen är signerad av Carl Petter Hilleström 1784 och tillhör Nordiska museet, inv.-nr 217,359.

*Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1951
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr*

BEBYGGELSEN PÅ SVINDERSVIK

av Erik Andrén

På södra sidan av inloppet till Stockholm skjuter den långsmala Svindersviken in i Nackalandet. Viken har i stort sett öst-västlig riktning med mynningen i öster. Strax söder om viken finns en långsträckt bergshöjd intill stora Värmdövägen. Inklämd mellan viken i norr och höjden i söder ligger den lilla idylliska 1700-talsgården Svindersvik. Ehuru endast några hundra meter skiljer gården från den stora trafikleden till Värmdölandet, där bilar, bussar och tåg rinner fram i en aldrig sinande ström, är läget så väl avskilt från yttervärlden att man kunde tro sig förflyttad till 1700-talet, då man följer den slingrande avtagsvägen runt bergshöjden och kommer ner i allén. Till intrycket av oförfalskat 1700-tal bidrar naturligtvis den lyckliga omständigheten att gårdsbebyggelsen i sällsynt grad undgått större ombyggnader och moderniseringar.

Gårdsanläggningen är inte disponerad parallellt med strandlinjen utan vrider sig mera åt sydväst för att mittaxeln skall komma något så när i linje med infartsallén, bild 1. Dispositionen är i sina huvuddrag strängt symmetrisk med en längdaxel som från allén går rakt genom trädgården, vidare genom huvudbyggnadens mittparti och avslutas med den halvrunda parterren. Två tväraxlar skär vinkelrätt över längdaxeln, den ena från bryggan förbi huvudbyggnadens fasad och fram till köksflygeln, den andra från paviljongen vid sjöstranden tvärs genom trädgården fram till orangeriet på höjden.

Trädgården bildar sålunda det centrala partiet i anläggningen med huvudbyggnaden och flygeln i öster, paviljongen och ekonomihuset vid sjön i norr och infarten över ängen i väster.

Då man från allén kommer fram till trädgården, möts man av ett par mäktiga järngrindar i typiskt 1700-talssmide. Grindstolparna är murade av tegel med sandstensklädd sockel, målad i rött och svart. Murytorna har rusticerad puts och gul avfärgning. Staketet runt trädgården upprepar motivet, fastän i enklare material, nämligen målat trä. De gulfärgade plintarna imiterar putsad sten, de svarta träspjälorna smidesjärn.

Trädgårdsgången leder mellan fruktträd i kvarter fram mot huvudbyggnaden, där trädgårdsgrindarna är insatta i en absidformig inbuktning av staketet. En monumental dubbeltrappa av sandsten för upp till husets ingång.

Huvudbyggnaden är skenbart ett envåningshus med förhöjt mittparti men i själva verket innehåller den två fulla våningar. Fasaderna är slätputsade med rusticerade lisener och hörnkedjor. Putsfärgen i lysande gult accentueras av den gråputsade sockeln, vars översta sandstensskift är målat varmt tegelrött. Fönstrens bågar och luckor har ockragul oljefärg, och det brutna taket är plåttäckt och svartmålat. Den östra fasaden har ett tresidigt framspringande mittparti, där en sentida snickeriveranda tillfogats. Huset, som ligger i en ursprungligen starkt sluttande terräng, inramas av en stenbyggd terrass vars höjd mot sjön uppgår till bortåt 7 meter. Terrassmuren krönes av en tjärad balustrad av trä med svarvade dockor och plåttäckt överliggare.

Sandplanen framför huvudbyggnaden sluttar åt norr ner mot sjön, där resterna av en båtbygga markerar sjövägens huvudentré till gården. Åt motsatta hållet avslutas gårdsplanen genom köksflygeln, som tydligt anger sin karaktär av fondbyggnad. Det rusticerade mittpartiet krönes av en låg attika med fyra i sandsten huggna urnor. I övrigt visar fasaderna samma gula putsfärg som huvudbyggnaden och samma växling mellan slätputsade murytor och hörnkedjor i rustik. Taket är av svartmålad plåt.

Norr om trädgården ligger alldeles intill sjöstranden en egendomligt formad byggnad, den s. k. paviljongen, som består av en tegelbyggd vinkellänga och där bakom en i timmer utbyggd sal, utvändigt panelad och rödfärgad. De komplicerade takfallen är täckta med svartmålad plåt. Strax väster om paviljongen ligger trädgårdsmästarbostaden, byggd av laxknutat timmer, panelad och

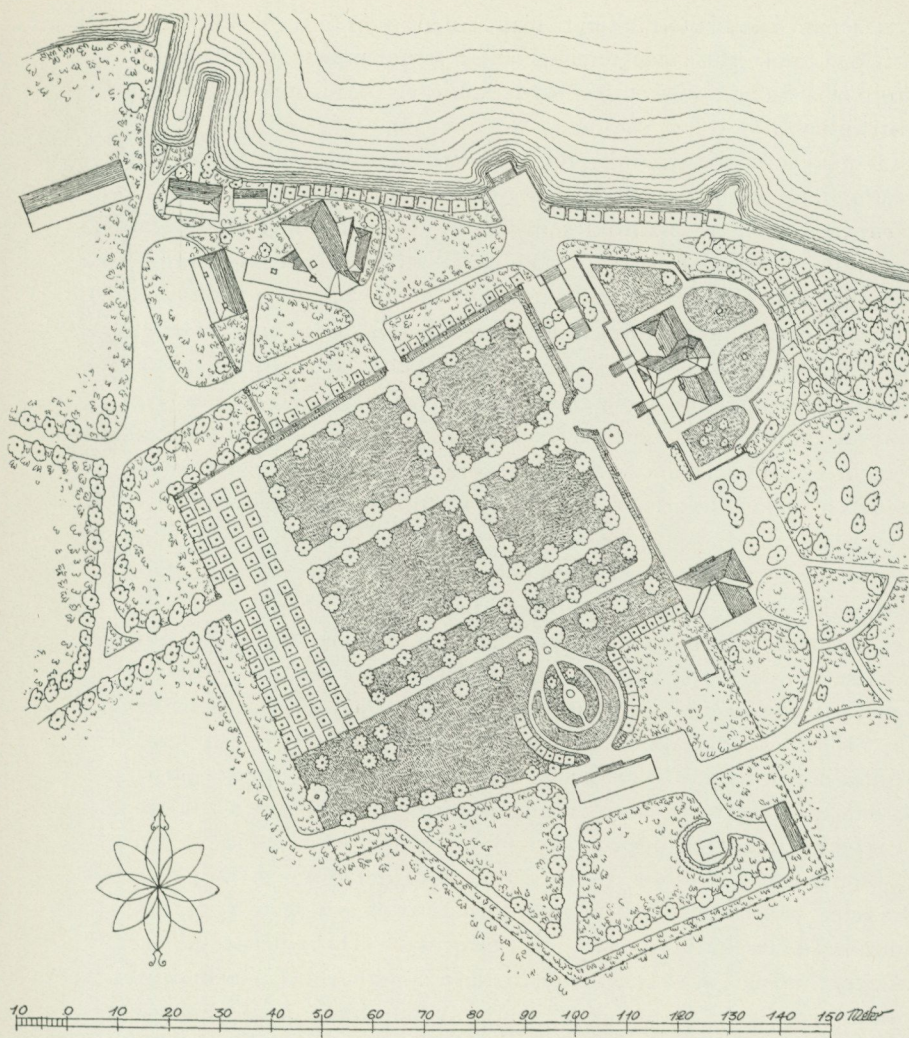

Bild 1. Svindersvik. Plan över gårdsanläggningen i skalan 1:1500. Efter uppmätning 1917 av Olof Hult och Frej Klumming för Svensk arkitektur.

rödfärgad. Det brutna taket är täckt med enkupigt tegel. På grund av den starkt sluttande terrängen har stengrunden åt sjön blivit mycket hög, och den tunnvälvd källaren har direkt ingång i markplanet.

Utmed sjöstranden finns ytterligare tre panelade och rödfärgade trähus. Det största är stallen, en timrad länga med stall för fyra hästar, vedbod, redskapslider och höskulle, allt under plåtslaget sadeltak. Brygghuset öster därom är likaledes byggt av timmer, panelat och rödfärgat. Det brutna avvalmade taket har enkupigt tegel på öppen läkt. Huset innehåller två lika stora rum, försedda med öppna spisar. Det ena rummet är brygghus, det andra har måhända ursprungligen tjänstgjort såsom bagarstuga. Det tredje och minsta av husen vid sjöstranden är byggt i stolpkonstruktion med väggar av dubbel panel och taktäckning av enkupigt tegel. Byggnaden är delad i två rum, det ena inrett till badhus, det andra till avtråde.

Slutligen finns det två byggnader på höjden söder om trädgården. Den ena är det halvt raserade orangeriet, byggt av fasadtegel åt tre sidor. Sydsidan har haft en mycket låg vägg, mot vilken det sluttande glastaket vilat. På nordväggen ser man fyra igensatta fönster och i mittrisaliten en dörr. Den andra byggnaden är en liten trädgårdsbod, byggd av tegel, utvändigt slåtputsad, rödfärgad och försedd med en vitmålad imitation av tegelfogarna. Huset innehåller ett enda rum med jordgolv och öppen takstol. Takteglet ligger på öppen läkt.

Det är emellertid inte endast dessa nio byggnader och trädgårdstaketet, som utgör den arkitektoniska formgivningen av gårdsmiljön. Även naturen själv är omformad och reglerad på ett arkitektmässigt sätt. Den ursprungligen böljande och starkt sluttande terrängen är planerad genom schaktningar och terrasseringsringar, planterade lövträd — huvudsakligen lind — står i strikta rader längs vägarna, vid trädgårdstaketets nordsida och utmed stranden. Och vid infarten till trädgården passerar man genom fyra rader klippta lindar. Norr och öster om huvudbyggnadens terrass har träden länge hållits klippta i nivå med balustradens överliggare och därmed givit fri utsikt över viken och den motsatta stranden — först på senare tid har toppskotten tillåtits växa

Bild 2. Svindersvik på Claes Grills tid. Oljemålning av okänd mästare, troligen från 1750-talet. Stadsmuseet. — Bild 3. Svindersvik på friherrinnan De Geers tid. Oljemålning 1784 av Carl Petter Hilleström. Nordiska museet, inv.-nr 217,359.

Bild 4 och 5. Detaljer av pennteckningar, "som föreställer utigten af Swinderswijk" — utförda sannolikt vid början av 1750-talet av Claes Grills maka Anna Johanna. Svindersvik, inv.-nr S. 173.

upp för att dölja den moderna industribebyggelsen utmed Svindersvikens norra sida.

Detta samspel mellan byggd arkitektur och tuktad natur är i högsta grad typiskt både för barockens och för rokokons byggnadskonst.

Det allmänna intrycket av oförfalskat 1700-tal, som Svindersviks gårdsanläggning onekligen gör, behöver naturligtvis inte innebära att varje byggnad och varje vägsträckning tillkommit för mer än 150 år sedan. Helheten kan bevaras även om vissa detaljer förändras. Först genom konfrontation mellan den nuvarande bebyggelsen å ena sidan, gamla bilder, gårdskartor och arkivaliska notiser å andra sidan kan så småningom det byggnadshistoriska förloppet klarläggas.

Den bästa bilden av rokokotidens Svindersvik ger en oljemålning, som nu tillhör Stadsmuseet, bild 2. Den är osignerad och odaterad; man har sökt attribuera den till Johan Sevenbom, men varken maner eller färgskala stöder ett dylikt antagande. Oavsett vem konstnären är har målningen emellertid ett stort värde för kunskapen om gårdens historia. Den kan med ledning av staffagefigurernas dräkter tämligen väl dateras till slutet av 1750-talet eller omkring 1760.

Huvudbyggnaden till vänster på målningen, bild 14, har i stort sett samma skick som nu. Den träbyggda verandan utanför matsalen saknas givetvis — den tillkom först 1880 — och i stället för en dörr har salsväggen här ett fönster. Vidare saknas märkligt nog fönsterluckor, men för övrigt är det endast i färgskalan som exteriören skiljer sig från den nutida. Sockeln är grå, de släta murytorna gula och putsrustiken varmgrå. Plåttaket är rödmålat.

Köksflygeln syns inte på tavlan — den är skymd av huvudbyggnaden. Längst till höger ser man paviljongen eller rättare sagt dess föregångare. Det är en smal vinkelbyggd länga. Väggarna synes vara uppförda av timmer, klädda med reveteringstegel och slätputsade i gult med rusticerade hörnkedjor i grått. Grunden är emellertid lagd av sten och upptill inklädd med ett skift huggna sandstenskvadrar. Denna grund ingår i det nuvarande tegelbyggda partiet av paviljongen.

Mellan huvudbyggnaden och vinkellängan ligger utmed trädgårdsstaketet en rödfärgad timmerbyggnad med torvtak och två skorstenar, bild 15. Huset är byggt på en hög stenfot, och en med bräder inklädd trappa leder upp till ingångsdörren i nordväggen. Fönstrens foder och luckor är gråmålade liksom knutlådorna. Huset gör närmast intryck av att vara trädgårdsmästarens bostad. Längre bort utmed samma staketsida skimtar ännu ett rödfärgat hus med torvtak. Huset saknar eldstad, och väggarna består synbarligen av bräder, spikade på en stolpkonstruktion. Endast dessa fyra hus är synliga på tavlan.

Utmed sjön finns — mitt för huvudbyggnadens gavel — en strandskoning av plank, och innanför denna är en rad träd planterad. Under träden ser man ett dussin små salutkanoner, av vilka den längst till vänster just avfyras. Åt höger avslutas strandskoningen med en rundad balustrad som ansluter till en rak trappa ner i vattnet.

Trädgården inhägnas av ett trästaket, bestående av fyrkantiga stolpar med snedsträvor och omkring 15 spjälor i varje fack. Spjälorna är längst mitt i facket och avtar mot stolparna så att en bågformig kontur bildas. Staketet är rödfärgat med vita toppar på spjälorna. Samma stakettyp förekommer också på ett par ställen utmed sjöstranden.

Slutligen bör noteras att den höjd, på vilken huvudbyggnaden uppförts, ännu icke reglerats. Det är en naturlig kulle, där man bara röjt undan vegetationen närmast huset. Av den nuvarande terrassen finns inte ett spår.

Till intressanta jämförelser med denna målning inbjuder ett par små blyertsteckningar, som alltjämt hänger på Svindersvik, bild 4 och 5. Den ena teckningen visar gården från samma håll som målningen. I allt väsentligt är överensstämmelsen god — bortsett från att teckningen har vissa brister i proportionerna. Så t. ex. är huvudbyggnaden för kort i förhållande till höjden, och avståndet mellan vinkellängan och den förmodade trädgårdsmästarbostaden är för litet. Men det finns ytterligare en avvikelse, som inte kan bero på tecknarens bristande förmåga: strandskoningen och trappan ner till vattnet saknas. I stället tycker man sig se en enkel båtbygga på pålar i vattnet. Detta måste betyda att teck-

ningen är äldre än tavlan, förmodligen från början av 1750-talet. Båda teckningarna är signerade Anna Johanna Grill. Det namnet bars både av Claes Grills maka och av hans dotter, men eftersom dottern föddes först 1745 måste det vara modern som utfört teckningarna.

Den andra teckningen, bild 5, visar gården från motsatta hållet. Tydligt har fru Grill stått någonstans på den höjd, där 1800-talsvillan nu är belägen. Av alléerna finns inte ett spår. Terrängen ligger öppen och ger fri utsikt över trädgården med sitt rundbågsformade spjälstaket. Vi ser huvudbyggnaden med sin dubbeltrappa men märkligt nog inte köksflygeln. Teckningen visar inga större träd, som kunde tänkas dölja huset, men säkerligen har ändå vegetationen hindrat tecknaren från att se flygeln, ty att den inte skulle vara byggd då teckningen tillkom, måste anses uteslutet. Till vänster om trädgården ser vi de båda torvtäckta husen; det närmaste tycks ha två stora portar i gaveln och innehåller måhända vagnbod och andra förrådsrum.

Vid sjön återfinner vi vinkelbyggnaden, men den här synliga västra delen av huset skiljer sig betydligt från den östra. Hela sydväggen synes bestå av ett fönsterparti i två våningar, vilket snarast tyder på att ett växthus eller orangeri varit inhytt där. Slutligen ligger framför vinkelbyggnaden ett litet hus med kvadratisk planform och toppigt tak.

Det finns ytterligare en oljemålning, som framställer Svindersvik från sjösidan, bild 3. Målningen tillhör Nordiska museet och är på baksidan signerad "Hilleström junior, f. 1784". Den är således målad av Carl Petter Hilleström (1760—1812), en son till den berömde genremålaren.

En jämförelse med den nyssnämnda, bortåt 30 år äldre oljemålningen visar, att betydande förändringar skett. Terrassen kring huvudbyggnaden är nu fullbordad. Man ser de tomma nischerna i muren mot sjön och den krönande balustraden av trä med sina svarvade balusterdockor. Huvudbyggnaden har nu en dörr, som leder från matsalen till terrassens parterr. Fasadernas putsfärg är blekgul, fönsterluckorna ljusblå och plåttaket svart. Den ljusblå färgen återkommer i terrassens balustrad. — Årsbokens omslagsbild återger en detalj av denna målning.

Bakom terrassen ligger trädgården, som inhägnas av sitt ännu i dag bevarade staket med blekgula stolpar och svarta spjälor. De båda rödfärgade trähusen utmed norra staketsidan är rivna, och platsen mellan trädgården och vinkelbyggnaden har bredden av en chaussé. Och vinkelbyggnaden visar nu murar av rött fasadtegel ovan den gamla stengrunden med sitt sandstensskift. Men bakom den smala tegellängan är det tomt — den träbyggda stora salongen är ännu 1784 inte uppförd.

Köksflygeln är även på denna målning dold bakom huvudbyggnaden. Men längre åt vänster skymtar i soldiset en röd tegelbyggnad med två prydnadsurnor över mittpartiet. Det är orangeriet, som har tre väggar av tegel och ett snedtak av glas mot söder. Huset är anlagt som en pendang till vinkelbyggnaden, vilken också har ett par urnor över dörrpartiet. De båda husen förenas av trädgårdens tvärgång.

Om man sammanställer dessa målningar och teckningar med ett par bevarade 1700-talskartor över Svindersvik, får man en ganska klar uppfattning av gårdens äldre bebyggelsehistoria. Den ena kartan — "författad år 1774 af Gabr: Boding" — ger en rätt schematisk bild av byggnaderna, bild 6. Skalan är för liten för att tillåta en närgående granskning av de olika husens form och storlek. Att identifiera dem möter däremot inga svårigheter. Man ser huvudbyggnaden, omgiven av sin mångkantiga terrass. Söder därom ligger köksflygeln och därintill ett litet avträdeshus av trä. Utmed trädgårdsstaketets norra sida återfinner vi de båda rödfärgade och torvtäckta trähusen och vid sjöstranden vinkelängan. Strax väster om denna finns ännu ett hus, som vi inte sett på någon av bilderna. Det måste vara den nuvarande trädgårdsmästarbostaden, som otvivelaktigt är en 1700-talsbyggnad. Slutligen har kartritaren även lagt in båtbyggnaden eller rättare sagt trappan ner till vattnet. Däremot saknas orangeriet i trädgårdens södra del.

Den andra kartan är utförd av Ludvig Brasch 1791, bild 7. Dess större skala tillåter noggrannare studier av de olika byggnaderna, som dessutom är numrerade och upptagna i den summariska kartbeskrivningen.

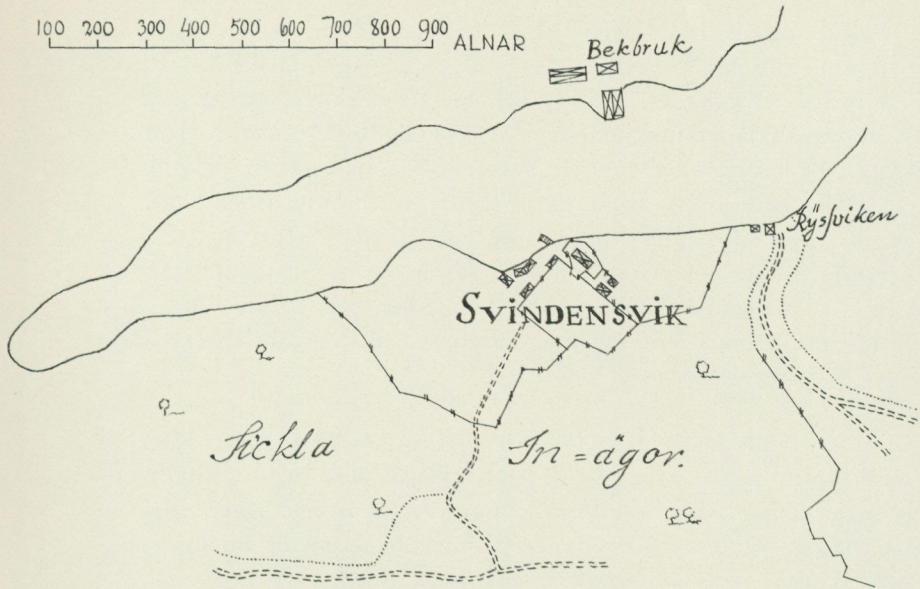

Bild 6. Gården och beckebruket vid Svindersviken på 1770-talet. Efter Gabriel Bodings karta 1774.

Huvudbyggnaden eller "Caracters Byggningen" (nr 1) ligger på sin balustradinhägnade terrass, vars halvrunda östra del betecknas som parterr (nr 14). Från terrassens nordsida till sjön går ett staket, som man kan återfinna på Hilleströms målning, och från dess sydsida löper ett staket till ett "afträdes hus" (nr 9) invid köksflygeln (nr 3). Vid sjön ligger den delvis av tegel, delvis av timmer uppförda byggnad, som numera kallas paviljongen och av kartritaren "En salon" (nr 2). Vattnet går synbarligen ända fram till den stenbyggda grunden. Tätt intill paviljongen ligger "Trädgårds Mästare Byggningen" (nr 4). Den tydliga grusade gårdsplan, som löper i vinkel norr om trädgården ända från trädgårds-mästarbostaden till köksflygeln, kallas "Mangården" (nr 15) och alla de hittills nämnda byggnaderna räknas således på 1790-talet till mangårdshusen.

I trädgården (nr 11) finns en enda byggnad angiven, nämligen "Orangeriet" (nr 5).

Anläggningens tredje parti kallas "Ladugård" (nr 16), en gårdsplan som inramas av plank eller staket och hus, däribland två "Ladugårds Byggnader" (nr 8) och ett "Tvätthus" (nr 7) med tvättbryggan långt utskjutande i sjön. Här finns också en båt-brygga; både denna och den elegantare sjötrappan mittför huvudbyggnaden betecknas som "Broar" (nr 10). Intill ladugården ligger "en liten Krydd Täppa" (nr 17) och en "Iskällare" (nr 6).

Slutligen kan nämnas att området väster om de inhägnade gårdarna — mangården, trädgården, ladugården — kallas "Ängs-mark" (nr 12), och motsvarande område på östra sidan betecknas som "Beteshage" (nr 13).

Det arkivaliska källmaterialet är tyvärr ganska tunnsått. Det finns såvitt man vet inga byggnadsräkenskaper, inga arkitekturritningar, inga äldre brandförsäkringsinstrument. De enda uppgifterna om Svindersviks bebyggelse under Claes Grills tid får vi i Carl Gustaf Tessins dagboksanteckningar.

Claes Grill och hans yngre halvbror och kompanjon Johan Abraham Grill var Tessins huvudkreditorer. Trots dennes konstant dåliga affärer blev vänskapen med den tio år yngre Claes Grill bestående, även efter Tessins brytning med hovet och tillbakaträdande från det politiska livet. Då Grill under 1750-talet oftast var förhindrad att bo på Svindersvik, erbjöd han Tessin att disponera över stället, vilket denne accepterade somrarna 1759 och 1760.

På så sätt kom det sig att Carl Gustaf Tessin vid flera tillfällen i sin dagbok omnämnt Svindersvik, som Grill "på så fryntligt sätt lånt mig över sommaren, och varest i litet finnes allt vad vackert nämnas kan . . ." I fortsättningen uttrycker han sin glädje över att Sverige ägde män med "både hug, smak, vilja och förmåga att landet pryda och att själve smaka ett menlöst nöje . . ." Och slutligen beskriver han gårdsmiljön med följande ord: "En härlig utsikt åt stora segelleden, ett ombyte av skuggrika dälдер och brantaste berg, angenäma promenader, god grannskap (staden undantagandes), ett på modellet av Svartsjö väl byggt och fullkomligen nätt inrett hus, en fruktbärande trädgård, ett väl försett bibliotek, målningar, kopparstycken, bekvämligheter. Med ett ord:

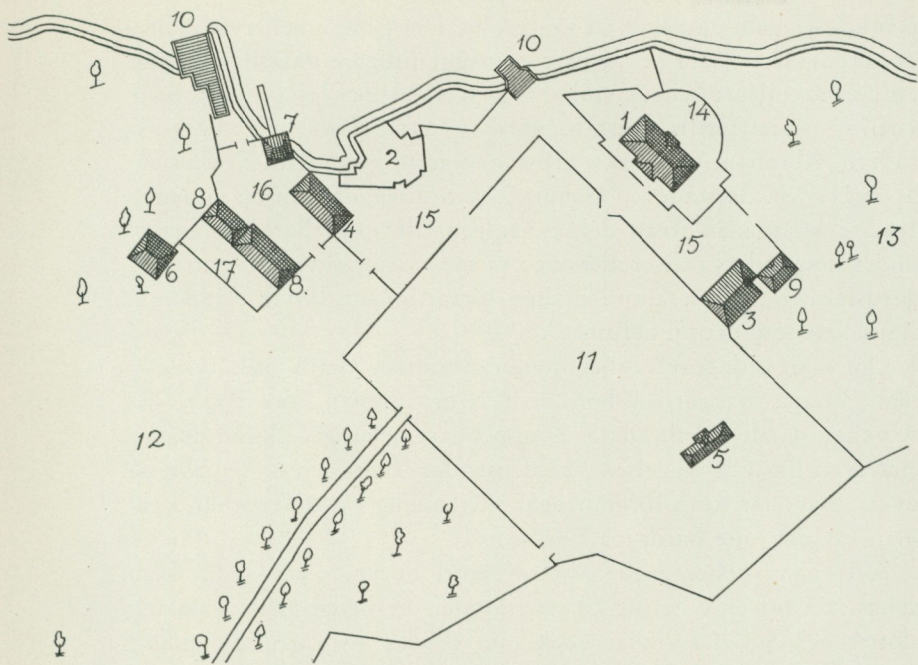

Bild 7. Gårdsanläggningen 1791 enligt en karta av Ludvig Brasch. Siffrorna återfinns i texten på sid. 43—44.

naturens lek, herr Grills pung och smak samt min vän salig herr Baron Hårlemans konst hava gjort av Svindersvik ett människonöje, som har få likar i täckhet och städning.”

Tessins små reflexioner ger oss flera värdefulla upplysningar, bl. a. arkitektens namn: överintendenten friherre Carl Hårleman. Både huvudbyggnaden och köksflygeln är i hög grad hårlemanska till karaktären, och man skulle även utan Tessins ord ovillkorligen tänka på denna arkitekt. Värdefullare än varje stilhistorisk attribution är dock den otvetydiga uppgiften från en man, till vars vänskrets både byggherren och arkitekten räknades.

Tyvärr underlåter Tessin att nämna byggnadsåret. På ett annat ställe i dagboken 1759 säges gården vara ”för få år sedan av herr Grill upptagen”. Dessa ord tyder snarast på att huvudbyggnaden

och köksflygeln uppförts på 1740-talet. Det finns emellertid andra omständigheter, som pekar mot en något tidigare datering. Enligt ett protokollfört vittnesmål 1780 meddelade Johan Abraham Grill — Claes Grills yngre halvbror — att Svindersvik köpts av fadern, Abraham Grill, och grosshandlaren Jan Adam Pettersson år 1721, "då därstädes ej funnits annan åbyggnad än en gammal fiskare koja; men ifrån den tiden och till 1740 har lägenheten under dess faders och broders ägo så med stenhusbyggnader, trädgårdsinrättning och andre nödige förrättningar blivit sålunda i stånd satt som det nu befinnes".

Om man ordagrant följer Johan Abraham Grills ord, tvingas man antaga att gården började bebyggas redan före 1725, då Abraham Grill avled. Detta är uppenbart orimligt, liksom påståendet att gårdsbebyggelsen var densamma 1740 och 1780. Såsom ovan visats har stora förändringar skett under dessa fyrtio år, och man får nog inte hårdra Grills ord.

Även jämförelsen med Svartsjö slott, byggt 1735—1739, kan synas tala för en datering till trettioalet. Likheten mellan mälar-slottet och Svindersvik är dock inte så stor — vare sig i planlösning eller fasadschema — att den kan lösa ett dateringsproblem. Och det är inte möjligt att i Hårlemans produktion påvisa några stildifferenser mellan 1730- och 1740-talen.

Kvar står då Carl Gustaf Tessins uppgift som den äldsta och säkraste. Den är visserligen vag, men "för få år sedan" kan inte gärna syfta på en längre tidrymd än låt oss säga femton år. Detta skulle betyda att Claes Grill började bebygga Svindersvik vid mitten av 1740-talet.

Det finns en omständighet som stöder en dylik lösning av dateringsproblemet. Den Stadsmuseet tillhöriga oljemålningen visar klart och tydligt, att gårdsanläggningen ännu omkring 1760 inte var fullbordad. Frånvaron av terrasseringar kring huvudbyggnaden, det enkla trädgårdsstaketet och de båda rustika trähusen är detaljer, som knappast kan vara slutgiltiga i en rokok oanläggning av denna klass. Avbrottet i byggnadsarbetena bör ha kommit rätt få år efter starten. Och detta avbrott kan tämligen väl dateras till 1748. Då köpte Claes Grill Söderfors bruk på gränsen mellan Uppland och Gästrikland, och under 1750-talet utvidgade

han sina domäner med Iggesunds bruk i Hälsingland (1753) och Österby i Uppland (1758). Om Grill började bebygga Svindersvik vid mitten av 1740-talet och arbetena avbröts 1748 eller kort därefter, ter det sig fullt naturligt att gården fick det ofullbordade skick som tavlan visar.

En sammanställning av de fakta, de indicier och de gissningar, som redovisats på de föregående sidorna, ger följande bild av det byggnadshistoriska förloppet.

Sedan gammalt fanns en liten fruktträdgård på ungefär samma plats som den nuvarande. Den sköttes i början av 1700-talet — enligt husförhörlängderna — av en dräng och några pigor, men från och med mitten av 1720-talet, då Svindersvik kommit i den grillska familjens ägo, redovisas årligen en trädgårdsmästare boende på platsen. Sannolikt bestod bebyggelsen då endast av ett timrat boningshus och ett brädiskjul, dvs. de båda rödfärgade och torvtäckta hus utmed norra trädgårdsstaketet, som syns på den äldre oljemålningen. Förmodligen är det den förstnämnda byggnaden som Johan Abraham Grill avser med orden "en gammal fiskare koja", bild 15.

Så beslutar sig Claes Grill för att bygga ett litet sommarställe vid Svindersviken. Han vidtalar Carl Hårleman att göra ritningar, och inemot mitten av 1740-talet börjar han uppföra huvudbyggnaden och köksflygeln. Att Carl Hårleman ritat båda dessa hus, är ställt utom tvivel. Säkerligen är också vinkellängan nere vid sjöstranden byggd före 1748 efter Hårlemans ritningar. Men det är otänkbart att Hårleman endast levererat ritningar till några enstaka hus. Helt säkert har han utfört en generalplan för hela området, en plan som omfattat terrassanläggningar kring huvudbyggnaden, trädgårdsstaket, alléer osv. Och denna plan har av allt att döma legat till grund för de arbeten, som fullföljdes långt efter arkitektens död.

Om det är riktigt att den första byggnadsetappen på Svindersvik avslutades 1748, då Grill började intressera sig för de uppländska järnbruken, bör väl byggnadsverksamheten ha återupptagits först efter hans död 1767. Gården övergick då till dottern Anna Johanna Grill d. y. och hennes make Henric Wilhelm Peill. Sanno-

likt har dessa båda omkring 1770 — i varje fall före tillkomsten av 1774 års karta — beslutat återupptaga byggnadsarbetena. De lät nu bygga den storartade terrassen kring huvudbyggnaden, ett arbete som troligen pågått under flera år, ty terrassmuren åt sjösidan är nära 7 meter hög. Den är byggd av natursten i ojämna skift och förankrad med grovt smidda ankarjärn. Det måste ha gått åt enorma mängder fyllning, innan den balustradinhägnade platån kring huvudbyggnaden var fullbordad. Med största sannolikhet ansluter sig denna terrassanläggning nära till Hårlemans ritningar, även om den träbyggda balustraden är av enklare material än arkitekten tänkt sig.

Vidare uppfördes nu — före 1774 — trädgårdsmästarebostaden strax intill vinkelbyggnadens västra hörn. Den byggdes med laxknutat fyrkantbilat timmer, som utvändigt ströks med en blandning av rödfärg och trätjära. Den nuvarande brädpanelen är av senare datum. Genom tillkomsten av denna nya bostad för trädgårdsmästaren blev det möjligt att riva den gamla stugan invid trädgårdsstaketet. Detta skedde dock inte förrän efter 1774. Först sedan stugan och det närliggande brädskjulet rivits kunde det nuvarande staketet kring trädgården byggas av sten, järn och trä.

Sannolikt ombyggdes under senare hälften av 1770-talet även den vinkelbyggda timmerlängan. Vare sig den skadats av våld eller på annat sätt, blev den nu ombyggd i tegel. Man utnyttjade därvid den befintliga stengrunden men förlängde den västra vinkelarmen drygt 8 meter så att den blev dubbelt så lång som den östra. Till alla fasaderna — även sjösidans — använde man hårdbränt fasadtegel, som lämnades oputsat.

Det i den äldre vinkellängans västra del inrymda orangeriet slopades vid ombyggnaden. I stället uppfördes ett nytt orangeri av tegel i trädgårdens södra del. Både vinkelbyggnaden och det nya orangeriet ligger mitt för trädgårdens tvärgång och har karaktären av fondbyggnader. Detta understrykes ytterligare av att båda är byggda av rött fasadtegel, båda har en mittrisalit, som ursprungligen kröntes av ett par träsvavade urnor, och båda hade från trädgården osynliga takfall.

Till denna andra grillska byggnadsperiod — under 1770-talet — bör man säkerligen också räkna anläggningen av infartsallén

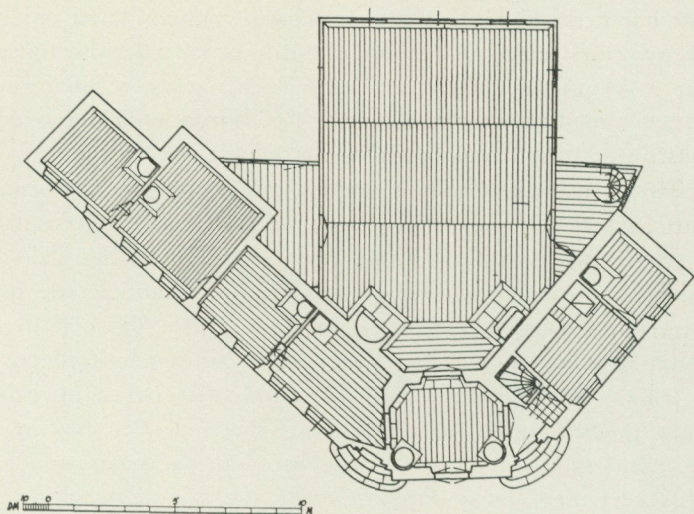

Bild 8. Plan av den s. k. paviljongen med vikellängan byggd av tegel och den stora salongen byggd av trä. Skala 1:300. Uppmätning av Sander Rosén 1950.

väster om gården och planteringen av de rader med klippta lindar, som delvis följer trädgårdsstaketet. Hur gården tedde sig efter arbetets avslutande, visar Carl Petter Hilleströms lilla oljemålning från 1784, bild 3.

Då denna målning tillkom hade emellertid gården bytt ägare. På nyåret 1780 hade den blivit av "Directeuren Herr Hindric Peijl och dess fru Anna Johanna Grill til Besittningsrätt upplåten och försåld til Håf Marskalkinnan Högvälborna Fru Charlotta De Geer". Friherrinnan Catharina Charlotta De Geer, född Ribbing, var sedan ett par år änka efter hovmarskalken Charles De Geer till Leufsta. Hon var mycket rik, förde stort hus i Stockholm och tillhörde — även som änka — konung Gustavs personliga umgänge.

Enligt en trovärdig tradition skall friherrinnan De Geer vid ett tillfälle ha arrangerat en storslagen sommarfest på Svindersvik, till vilken kungen och en stor del av hovet var inbjudna. För detta

evenemang behövde hon en stor salong, rymmande ett par hundra personer. Hon lät då uppföra en tillbyggnad på vinkellängans åt sjön vettande baksida. Grunden lades i natursten, men väggarna byggdes av timmer, panelades och rödfärgades. Hela byggnaden måste i detta sammanhang försees med nytt tak av plåt.

Denna utbyggda salong bör ha tillkommit mellan sommaren 1784, då den hilleströmska tavlan målades, och våren 1787, då friherrinnan avled, dvs. 1785 eller 1786. Invändigt dekorerades salongen med målningar i limfärg på väv. Kannelerade pilastrar med joniska kapitäl indelar väggytorna, och de mellanliggande fälten smyckas med sirliga blomrankor mot vit botten och klassicistiska kandelabermotiv mot skär fond. Vitt, ockragult och tegelröda nyanser dominerar färgskalan. Omkring 1820 blev interiören moderniserad i empirestil. Den gustavianska dekorationen överklustrades med tjockt papper, som målades gult och försågs med en tryckt blå draperibård under taklisten. Den ursprungliga målningen har nu framtagits och konserverats.

På 1791 års gårdskarta, bild 7, ser man vid stranden väster om trädgårdsmästarbostaden en liten ekonomigård med två ladugårdsbyggnader, ett brygghus, en iskällare och en båtbygga. Inget av dessa hus är angivet på 1774 års karta. Sannolikt är det friherrinnan De Geer som låtit bygga dessa för malmgårdar och sommarställen tidstypiska nyttohus. Och det är inte alls uteslutet att någon del av de byggnadsarbeten, som ovan hänförs till den grillska byggnadsperioden under 1770-talet, kan ha utförts eller fullbordats efter 1780 av friherrinnan De Geer. Detta är i varje fall tänkbart beträffande de båda tegelbyggnaderna, vinkellängan och orangeriet.

Om gårdens byggnadshistoria under 1800-talet är inte mycket att säga. I början av århundradet torde den ännu bevarade stalllängan ha tillkommit, byggd av timmer, panelad och täckt med sadeltak av plåt. De båda strax intill belägna ladugårdshusen revs omkring 1880. På 1850-talet fanns ett par enklare växthus öster om orangeriet, nämligen "annanashus" och "vinkast". Båda revs i början av sextiotalet, och den nuvarande trädgårdsboden uppfördes på platsen. Samtidigt igenmurades de fyra fönstren i orangeriets nordmur. Slutligen har den lilla byggnad vid sjöstran-

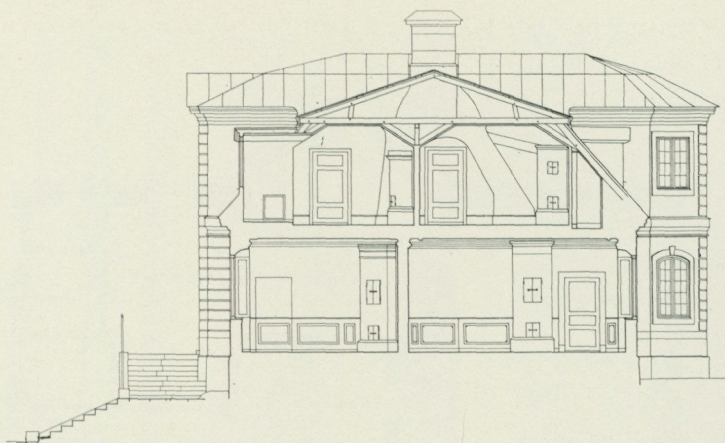

Bild 9. Sektion av huvudbyggnaden. Skala 1: 200. Uppmätning av K. E. Rosén 1950.

den, som inretts till varmbadhus med ett mindre utrymme avdelat till avträde, tillkommit vid mitten av århundradet, uppförd av dubbel brädpanel med taktäckning av enkupigt tegel.

Till sist några ord om huvudbyggnaden och dess ännu bevarade 1700-talsinredningar. Bottenvåningen innehåller förstuga och fyra rum, bild 12. Rakt framför förstugan ligger matsalen, som har åttkantig planform — den innefattar nämligen ytterväggens tresidigt framspringande mittparti, och rummets inre hörn är på motsvarande sätt avfasade med ett inbyggt skåp på den ena sidan och en öppen spis på den andra. Till vänster härom ligger husets största rum, förmaket, som upptar gavelns hela bredd och har fönster åt tre håll. På andra sidan mittpartiet finns två rum, av vilka det större i en bouppteckning från 1787 kallas sängkammaren och det mindre kabinettet. I förstugan leder till vänster en svängd stentrappa upp till övervåningen; motsvarande utrymme till höger är anordnat som en mörk skrubben med genomgång till kabinettet.

Övervåningen innehåller förstuga, en stor biljardsal och fyra kamrar, av vilka de båda närmast förstugan belägna i 1787 års

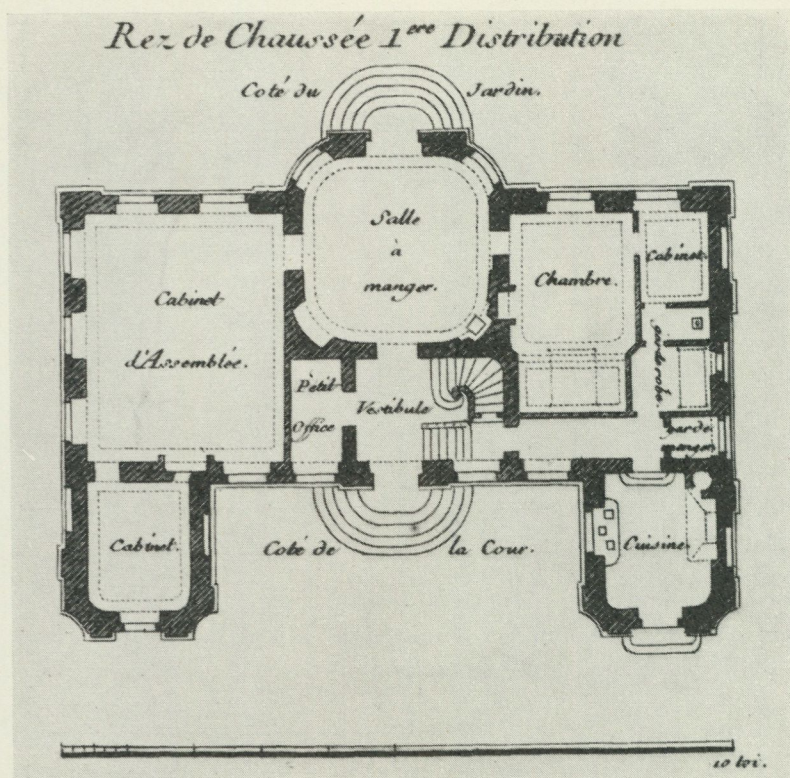

Bild 10. Mönsterplan ur Briseux, *L'art de bâtir des maisons de campagne*, Paris 1743.

bouppteckning kallas kryddkammaren och jungfrukammaren, bild 11.

Bottenvåningens planlösning är synnerligen elegant, och som alltid hos Hårleman har den en starkt fransk prägel. I själva verket står den så nära några av Briseux' mönsterplaner, utgivna i Paris 1743, att man är frestad att däri se den direkta förebilden. Charles Étienne Briseux hade redan 1728—1729 anonymt utgivit verket "Architecture moderne ou l'art en bien bâtir" i två band, där han i kopparstick ger en rad mönsterplaner till byggnader av olika stor-

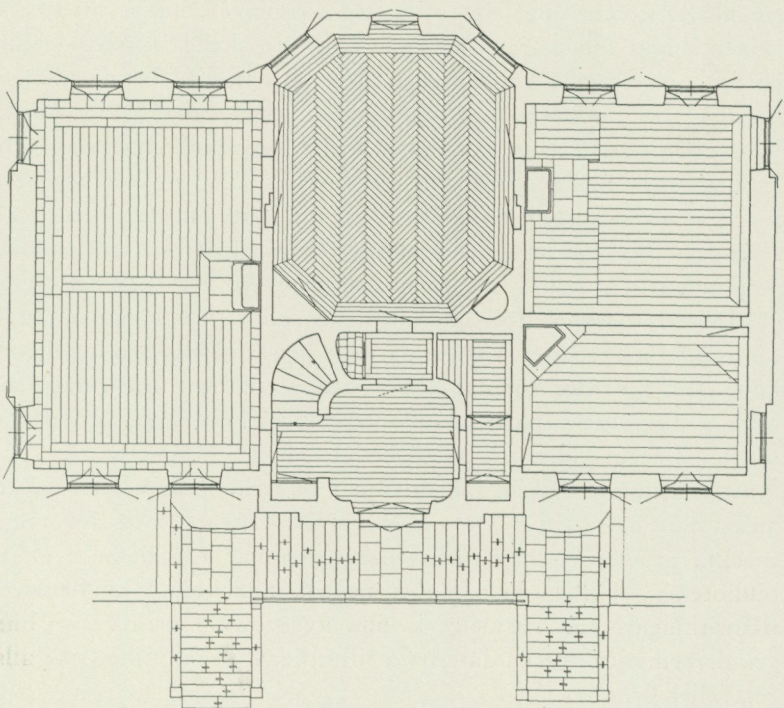
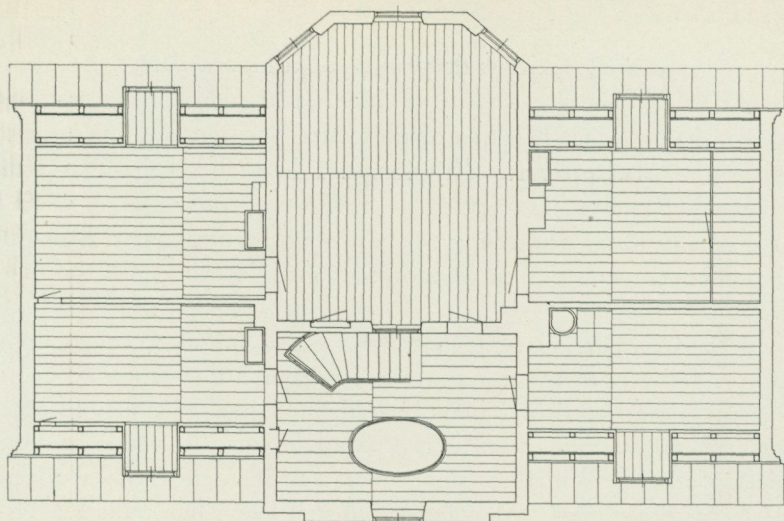

Bild 11 och 12. Huvudbyggnaden på Svindersvik, våningsplaner. Skala 1: 200. Uppmätning av H. Isberg och K. E. Rosén 1950.

lek — från små "maisons de plaisance" till stora palats. År 1743 utgav Briseux ett nytt verk i två delar, "L'art de bâtir des maisons de campagne", med helt nya planlösningar men ordnade på samma sätt som förut efter fasadens längd. I kapitel 4 behandlar han byggnader med en fasadlängd av 10 famnar, dvs. 19,5 m (Svindervals fasad är 20 m lång). En av dessa planlösningar, bild 10, inbjuder till intressanta jämförelser med Svindervals bottenvåning.

Briseux har här placerat matsalen i husets mittparti, något som är synnerligen ovanligt i dåtidens franska hus. Man ville helst ha en salong på denna plats, och den dagliga matsalen förlade man till ett sidorum, avskilt från paradvåningen. Givetvis är det i detta fall husets litenhet som tvingat Briseux att låta salongen fungera som matsal. Till vänster om vestibulen och matsalen ligger husets största rum, ett "cabinet d'assemblée", vilket till funktionen direkt motsvarar vad vi kallar förmaket. Frånsett det åt gårdsidan utbyggda kabinettet är dessa två tredjedelar av planen disponerade precis så som Svindervals, även i detaljerna. Märk hur Briseux arrangerat vestibulen med trappan på ena sidan och en liten skrub, "un petit office", som pendang — och hur han placerat matsalens eldstad i ett av de avfasade hörnen. Den återstående tredjedelen är i den franska versionen ganska tilltrasslad; den innehåller utom paradsängkammaren ett litet kabinett, två garderober (den ena för nattstolen, den andra för kammartjänarens säng) och ett litet skafferi närmast det åt gårdsidan utbyggda köket. En korridor förenar köket med vestibulen. Hårleman har kunnat lösa detta parti av planen mycket enklare, därigenom att han förlagt köket till en fristående byggnad, köksflygeln.

Att Hårleman i detta fall är direkt påverkad av Briseux måste anses höjt över allt tvivel. Men om han utgått från det 1743 tryckta arbetet — Hårlemans eget exemplar tillhör nu Kungl. biblioteket — eller om han fått sig tillsända kopior av Briseux' planritningar, kan naturligtvis inte avgöras. I förra fallet blir svindervalsritningarna daterbara till tidigast 1743, vilket icke alls förefaller orimligt.

Inredningen i matsalen är så stramt klassicistisk och så arkitektmässig, att man gärna vill tänka sig inredningsritningar av Hårle-

Bild 13. Förstugan i Svindersviks huvudbyggnad har i taket en oval öppning till den övre förstugan. Foto C. G. Rosenberg 1949.

Bild 14. Svindersviks huvudbyggnad på byggherren Claes Grills tid, innan den kuperade terrängen kring huset ordnades genom parterr- och terrassanläggningar. Fasaderna är avfärgade i gult och grått och plåttaket rödmålat. Detalj ur den osignerade oljemålningen i Stadsmuseet, bild 2, som troligen tillkommit på 1750-talet.

*Bild 15. Ännu en detalj ur tavlan i Stadsmuseet: det gamla rödfärgade trähuset med utbyggd förstutrappa och torvtak bildar en bjärt kontrast mot bryggans elegant utformade balustrader. På Grills tid tjänstgjorde huset säkerligen såsom trädgårdsmästarbo-
stad men kan ursprungligen ha varit en fiskarstuga.*

Bild 16. Matsalen i Svindersviks huvudbyggnad har en stramt klassicistisk väggindelning, formad i puts och trä och målad i två nyanser grått. Foto Åke Grundström 1950.

mans egen hand. Den i puts upplagda dekorationen med pilastrar och väggfält är starkt vertikalbetonad, bild 16. Målningen i ljusgrå oljefärg täcker både väggar och dörrar, och den enda accenten bildas av små grisaillemålade girlander. Golvet var ännu i slutet av 1800-talet täckt med vita marmorplattor men är nu av trä och gråmålat. Av rummets åtta dörrar är fyra camouflage; två leder till grunda väggskåp för servisglas, en till ett tresidigt skänkskåp och en till den öppna spisen — dörren tjänstgör alltså som eldskärm.

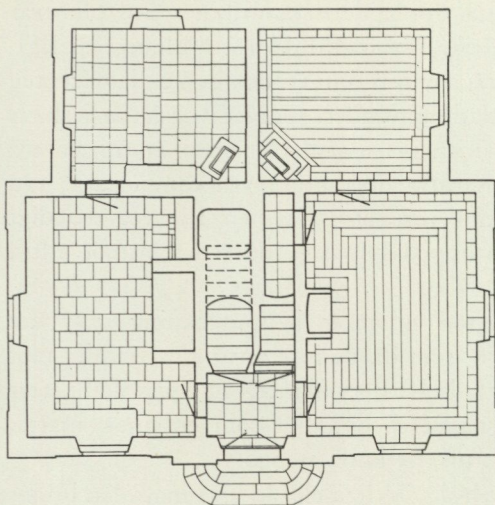
Rummets möblering bestod enligt en bouppteckning 1787¹ av ett par gråmålade slagbord, som då de inte användes ställdes mot väggen, 18 stolar med klädsel av ryssläder, 10 spegellampetter m. m. Här fanns också något så ovanligt som en mjuk matta, vilket väl var nödvändigt på det kalla stengolvet.

En effektfull kontrast till den kyliga elegansen i matsalen bildar förmaket, vars väggar ovanför bröstpanelen är täckta med kinesiska tapeter, målade i klara färger på rispapper och inramade av förgyllda lister. Till den lysande prakten i detta rum bidrog sittmöblerna med helförgyllda ytor och klädsel av grön siden-damast. Mot innerväggen står en flat kakelugn med skänk, byggd på järnfot av blådekorerade kakel. Eldstadsöppningen är mycket stor, något som är högst karakteristiskt för den nya typen av kakelugnar från 1740-talets slut, vid vars tillkomst av allt att döma Carl Hårleman aktivt medverkade.²

Paradsängkammaren på andra sidan om matsalen har gråmålad bröstpanel, vävspända väggfält och struken taklist. Här liksom i förmaket finns det både ut- och invändiga fönsterluckor. De inre luckorna, som bildar smygpaneler i fönstren, ersätter rullgardinerna. 1700-talsprägelns är mindre väl bevarad än i de nyssnämnda rummen, ty den helvita kakelugnen har tillkommit på 1800-talet, och väggfälten är empiremässigt övermålade i gul färg och försedda med en smal bård under taklisten. Endast ett utsparat dörröverstycke ger en påminnelse om den ursprungliga rokokodekorationen. Enligt bouppteckningen 1787 fanns det både här och i

¹ Återgiven som bilaga sid. 62.

² G. Selling, Svenska 1700-talskakelugnar, i Svenska kulturbilder 1937.

*Bild 17. Plan av
köksflygeln.
Skala 1: 200.
Uppmätning av
H. Isberg 1950.*

kabinetten ”innanfönster med större rutor”, något som överraskar i en så sommarbetonad bostad som Svindersvik.

Förstugorna i båda våningarna med sina slätputsade och vitkalkade väggar är givetvis oförändrade sedan byggnadstiden liksom det vackert smidda järnräcke, målat i tidstypisk grön färg, som omger trappans mynning och den ovala öppningen i trossbotten. Även salen i övervåningen har släta, vitkalkade väggar utan någon dekorativ utsmyckning. Mot de vita ytorna bildar fönstrens och dörrarnas ockragula färg en effektfull kontrast. Den stora biljarden står på samma plats nu som 1759, då Carl Gustaf Tessin brukade ägna någon stund varje lördag åt ”det vanliga biljardspelet”. På väggarna hänger fyra av de ”8 st. ostindiska målningar” som är upptagna 1787 och som väl förmodligen härrör från den grillska tiden.

Övervåningens fyra kamrar med djupa fönstersmygar och sneda tak är mycket trivsamma och högst 1700-talsmässiga små krypin, fastän både papperstapeter och kakelugnar tillkommit långt in på 1800-talet.

Köksflygeln innehåller förstuga och fyra rum, två tunnvalvda källare och en liten vindsammare. Till höger om förstugan ligger

ett ganska stort rum, som 1787 helt enkelt kallas kammaren men som förmodligen tjänstgjort såsom tjänstefolkets matsål el. dyl. Här finns en öppen spis med omfattning av grå kalksten. Rummet innanför var "husjungfruns kammare", och där står en helgrön kakelugn på järnfot. Kaklen har det lilla formatet, omkring 18×20 cm, som på 1740-talet började bli omodernt.

På andra sidan förstugan ligger köket, som på ett enastående sätt har den gamla inredningen från 1700-talet bevarad. Golvet är lagt med kalkstensplattor. Den inre långväggen upptas av spis-komplexet, som består av en öppen köksspis med spiskupa och där bredvid en bakugn med särskild kupa. Utmed de båda fönsterväggarna löper en bänk med skåpinredning och dörrar av furu samt skiva av vita marmorplattor. Denna unika arbetsbänk från 1700-talet beskrives i bouppteckningen 1787 som ett "stort köksbord med marmorskivor och 5 skåp inunder" och värderas till 3 riksdaler — lika mycket som en rokokobyrå med marmorskiva och förgyllda beslag. Det lilla rummet innanför köket kallas 1787 skafferi men har av eldstaden att döma ursprungligen fungerat såsom bostad för tjänstefolket. Kakelugnen är helgrön av samma ålderdomliga typ som i husjungfruns kammare.

Friherrinnan De Geers bouppteckning 1787, som här återges i en bilaga, innehåller en detaljerad förteckning över möbler och lösöre rum för rum och är därigenom en ytterst värdefull källa till vår kunskap om Svindersvik under 1700-talet.

Otryckta källor: Danviks hospitals handlingar, husförhörlängder etc. excerperade av fil. kand. Karin Forsberg (se sid. 32). — Svindersviks historia, manuskript av Oscar Almgren 1892—1893.

Litteratur: Gustaf Birch-Lindgren, Svindersvik, i *Svensk arkitektur* II, Sthlm 1917. — Åke Stavenow, Svindersvik, i *Bonniers veckotidning* 1925. — Dens., Carl Hårleman, Uppsala 1927. — Sigrid Leijonhufvud, Carl Gustaf Tessin och hans Åkerökre, Sthlm 1931. — Erik Lundberg, Herremannens bostad, Sthlm 1935. — Gösta Selling, Svenska herrgårdshem under 1700-talet, Sthlm 1937. — Andreas Lindblom, Svindersvik, i *Byggmästaren* 1949. — Dens., Svindersvikstavlan, i *Stockholmsminnen i Stadsmuseet*, Sthlm 1950.

UR INVENTARIUM ÖVER SVINDERSVIKS LÖSÖRE ÅR 1787

Utdrag ur friherrinnan Catharina Charlotta De Geers bouppteckning, dagtecknad den 25 maj 1787.

Meubler och HusgerådsSaker, hvilka för bättre redighet antecknades såsom the i Rummen förekommo:

Uti MatSalen. 2 st. Gråmålade MatBord af furuskifwor och 2:ne tillsatser — 10 st. GlasLampetter med förgylde Ramar och en pipa uti hvardera — 18 st. Ryssläders stolar — 2 st. Grå målade Sandlådor — 1 st. BrandJern uti Spiseln — 1 st. Golf Matta — 1 st. Tallriks Wärmare af Ek — 1 st. Gulmåladt Furu Fällbord — 1 st. Skerm målad på Wäf med sex leder — 2 st. Runda Bord fanerade med Ahlrot — 4 st. Bruna Thé Bräden — 1 par Messings Ljusarmar — 1 st. Eldsatts — 1 st. Damborste.

För m a k e t. 2 st. Stora Speglar med förgyllda Ramar — 2 st. Dito litet mindre med förgylldt BildthuggerieArbete omkring — 2 st. Chrystalls Ljus-kronor — 2 st. Bord med grå Marmorskifwor och förgylde fötter — 2 st. Dito mindre med hwita Marmor skifwor och förgylde fötter. — 2 st. Höga Ljusstakar af sten — 6 st. Waser större och mindre af Dito — 1 st. Förgylld Canapé klädd med grönt Damast — 10 st. Fauteuiller förgylde och klädde med grönt Damast — 6 st. Förgylde Karmstolar med dito klädning — 6 st. Gråmålade stolar, dito klädning — 6 par Gröna och hwita rutiga Tafts Fönster Gardiner — 6 par Messings Gardine Hållare — 1 st. Pendule med Laqueradt Fouderal och förgylldt Beslag — 2 st. Blå och Hwita Sandlådor — 1 st. Laquerad Ostindisk Skerm med 7 leder — 1 st. Skerm af blått och hwitt rutigt Taft med fyra leder — 1 st. Dito med förgylld ram och fot — 2 st. Små runda Bord af Ahlrot — 1 st. Ovalt Bord med 4 fötter laqueradt och med flere sorter trä inlagdt — 2 st. Små Handskermar — 2 st. Blå och hwita Skålar med lock och fat — 1 st. Litet sybord — 1 st. Sykorg — 1 st. Eldsatts — 1 st. Damborste.

S ä n g K a m m a r e n. 1 st. Fyrstolpig Säng, grönmålad, Gardiner af måladt ostindiskt Taft med grönt Taftsfoder, 3:ne fotkappor, 1 parade Täck med silkessöm samt 1 st. Tafts Täck stickadt och följande Sängkläder: 1 st. Räckbolster af rödt och hwitt Parcum, 1 st. Räckbolster med fint var, 1 st. Hufwud-dyna med Dito, 1 st. Öröngodt med Dito, 4 st. Dito med parcums Var samt en dunbädd af brunt Taft — 2 st. Fauteuiller med lösa dynor klädde med grönt Damast — 4 st. Dito med fasta dynor klädde med grönt Damast — 4 st. Karmstolar med grönt Damast — 1 st. Stor Fauteuille med Dito — 1 st. Bord med grå Marmorskifwa och förgylld fot — 1 st. Laqueradt Engelskt BläckBord med fyra fötter — 1 st. Spegel fäst i väggen — 1 par Ljusarmar med en pipa — 3 par Gröna och hwita rutiga Fönster Gardiner af Taft — 3 par Gardinhållare af messing — 1 st. Famille Portrait — 1 st. Grön Poutpouri Kruka — 1 st. Bureau med grön marmorskifwa och förgylldt Beslag — 1 st. Skerm af grönt Taft och fyra leder — 1 st. Comode med grå marmor-

skifwa och förgylt beslag samt flere sorter inlagdt trä — 1 st. Laqueradt Théskrin — 1 st. Fyrkantigt Laqueradt Bläckbord — 3 par Innanfönster med större rutor — 2 st. Blå och hvita Sandlådor — 1 st. Eldsatts — 1 st. Damborste.

Cabinettet. 1 st. Spegel med förgylt ram — 2 par Röda och hvita Tafts Fönster Gardiner — 2 par Gardinhållare af Messing — 2 par Rull-Gardiner af Grönt lerft — 1 st. Litet rundt Laqueradt BläckBord — 1 st. Barometer — 2 st. Rödbezsade Sybord med grönt Kläde uppå — 1 st. Bureau med höga fötter och grå Marmorskifwa samt förgylt beslag — 1 st. Brunt Marmor Bord med förgylt fot — 2:ne Kopparstycken med förgylta ramar och glas frammanföre — 1 st. Sydd Tafla med förgylt ram och glas — 2 st. Ritade Dito, som föreställer utsigten af Swinderswijk — 1 st. Pendule med förgylt fouderal — 4 st. Glas Caraffiner med blommor — 2 st. Dito Skålar med Läck och fat — 2 par Caffé Koppar af Swenskt ägta Porcellaine — 1 st. Thékanna af Dito — 1 st. Porcellaines Bräde med 2 st. koppar — 2 st. Caffekoppar af Saxiskt porcellaine — 1 st. Thékanna Dito — 1 st. Gräddkanna Dito — 1 st. Socker Ask Dito — 1 st. Mugga med Läck dito — 1 st. Litet Hörnbord med hvita marmorskifwor och inlagdt trä — 1 st. Gammal stor Fauteuille — 4 st. Dito med rödt och hwitt lärft — 2 st. Karmstolar med Dito — 2 par Innan Fönster med stora rutor.

Lilla Rumet i Förstufvan. 2 st. Skåp med glas dörrar — 1 st. Laqueradt Nattduks Bord — 1 st. Fyrkantigt rödbetsadt Dito — 1 st. Dito af Ek — 1 st. Spiklåda med Hammare och Tång — 1 st. Gråmålad Trappa — 1 st. Klädhängare af Jern — 1 st. Sängvärmare af Messing — 1 st. Porcellains Bidet med brun fot — 4 st. Ovala Porcellains Nattpottor — 1 st. Strykjern med dess lod — 1 st. Strykduk af wallmar — 1 st. Ljusplåt af Messing — 1 st. Dito sax af jern — 1 st. HandringKlocka af metall — 1 st. Gulmålad Fauteuille med gult lärfts Säte — 1 st. Karmstol med Dito Klädning.

Öfra Wåningen och Förstufvan. 1 st. Glas Lyckta med förgylt jernstom och dess lampa — 1 st. Trekantigt SpelBord af Ek med grönt täcke.

Salen. 1 st. BordBänk med följande sängkläder: 1 st. Bolster, 2 st. Hufwuddynor, 1 st. Cattuns Säng Täcke — 1 st. Microscop — 2 st. Gråmålade Mat Bord — 8 st. Ostindiska målningar — 1 st. Billard med tilbehör och lärftsöfwerdrag — 6 st. Karmstolar med randigt lärft — 1 st. Skrifbord — 1 st. Skåp med glasdörrar — 1 st. Liten Pulpst.

Till Höger om Salen. 1 st. Gustaviansk Säng med rödt och hwitt Cattun och sängkläder: 1 st. Tagel Madrass af parcum, 1 st. Räck Bolster af smårandigt var, 1 st. Sängdyna af Dito, 2 st. Örongodt af parcum, 1 st. Hwitt Sängtäcke — 1 st. Bureau med grå Marmorskifwa och förgylt Beslag — 1 st. Spegel med förgylt ram — 1 st. Gulmålad Furu Bord — 2 st. Brunmålade Fauteuiller med rutigt lärfts öfwerdrag — 2 st. Gulmålade Dito klädde med rödt och hwitt lärft — 2 st. Karmstolar af Dito — 2 st. Fyrkantiga Bord af Ek — 1 st. Nattpotta af Porcellaine — 1 st. Handfat och Kanna af dito — 1 st. Eldsatts — 1 st. Damborste.

Till Wänster om Salen. 1 st. Fyrstolpig stål Säng med Gardiner af gult och rödt Damast och Parade Täcke af dito jemte följande Sängkläder: 1 st. Madrass af parcum och tagel, 1 st. Räckbolster med blått och hwitt war, 1 st. Hufwud dyna med Dito, 2 st. Örongodt af parcum, 1 st. Säng Täcke af

Cattun — 1 st. Stål Säng med randigt Cattuns Öfwerdrag, parade Täck af Dito och följande Sängkläder: 1 st. Räckbolster af Bolstervar, 1 st. Madrass af parcum, 1 st. Örongodt af dito, 1 st. Stickadt Täck af Bomullslärf, 1 st. Pöl af parcum — 1 st. Bureau med grå Marmorskifwa och förgylt Beslag — 4 st. Brunmålade Fauteuiller med gröna lärftsdynor — 2 st. Gulmålade Karmstolar, rödt och hwitt lärft — 1 st. Kullerstol af Furu, Gulmålade — 1 st. Svart Betsadt Skrifbord — 1 st. Porcellains Handfat och Kanna — 1 st. Dito Nattpotta — 2 st. Små Bord af Ek — 1 st. Spegel med förgylt ram — 1 st. Eldsatts — 1 st. Damborste.

Jungfru Kamaren. 1 st. Fyrstolpig Säng med blått och hwitt lärfts öfwerdrag och sängkläder som följer: 1 st. Madrass med Tagel, 1 st. Räckbolster, 1 st. Hufwud dyna, 2 st. Örongodt, 1 st. Cattuns Säng Täck — 1 st. Furuskåp — 1 st. Bureau af Furu — 2 st. Gulmålade bord — 1 st. Hylla — 2 st. Fauteuiller med lärfts säten — 1 st. Karmstol — 1 st. Kullerstol — 1 st. Handfat och kanna af porcellaine — 1 st. Ringklocka — 1 Eldsatts.

KryddKamaren. 1 st. Långt Bord med Skåp under gulmålade — 1 st. Gulmålade kryddskåp — 1 st. Stort Skåp med Glas dörrar — 1 st. Stort Gulmålade Furuskåp — 2 st. Omålade Skåp af Furu — 2 st. Gråmålade Desers Bräder — 3 st. Plattens Spegel — 2 st. NattLampor — 12 st. Större och mindre dockor 12 st. Blommor — 1 st. Glastratt — 1 st. Litet Rifjern af bläck — 1 st. Poleradt Strykjern med 3:ne lod — 1 par Wigtskålar med 2:ne skålpunds wiger — 1 st. Flaskfoder med 8 Flaskor, 2:ne dricks- och 2:ne Bränwingsglas — 1 st. Dito med 5 Flaskor och 1 st. dricksglas — 1 st. Thé Bord med porcellaines skifwa — 2 st. Messings Ljusplåtar — 2 st. Ljussaxar af jern — 2 st. Askar Ovals af förtent jernbläck — 1 st. Kullerstol af Furu — 1 Eldsatts.

Uti Nya Stenhuset.¹ Förstufvan. 2 st. Bilder af Bly broncherade — 2 st. Bänkar med grönrutigt lärft — 1 st. Lyckta — 1 st. Eldgaffel och skyffel — 1 st. Damborste.

I Stora Salon. 1 st. Ljuskrona — 1 st. Soffa med 10 dynor, rödt och hwitt lärft och 9 Karmstolar med Dito öfwerdrag — 13 st. Fauteuiller med Dito öfwerdrag — 1 st. Gammal Fauteuille — 2 st. Hörnskåp af Wahnöt — 2 st. Bord med hwita Marmorskifwor och förgylt fötter — 1 st. Dito med grå skifwa — 1 st. Litet Bord med laquerad skifwa Mahogone träd — 2 st. Bureauer med gröna Marmorskifwor och förgylt beslag — 2 st. Trekantige Spelbord af Ek — 2 st. Små Runda Bord af ahl — 1 st. Brandjern — 2 st. Porcellains Sandlådor — 2 st. Ostindiska Waser — 4 st. Blå och hwita Krukor af Ostindiskt porcellaine — 2 st. Större och 10 små Chinesiske Dockor — 8 st. Lampetter — 1 st. Pendule — 5 par Gardiner af Bomulls lärft — 5 par Lärfts Gardiner — 2 st. Eldsatts.

SkänkKamaren til Höger om Salon. 3 st. MatBord — 1 st. Trappa.

SkänkKamaren til Wänster om Salon. 1 st. Rödbetsadt Bord med sitt täcke af grönt Kläde — 2 st. Hyllor — 1 st. Gulmålade Furuskåp.

¹ Den numera s. k. paviljongen.

Förmaket till Höger om Salon. 1 st. G:1 Spegel med förgyld ram — 1 st. Rese Bureau af Ek — 1 st. Brädspels Bord — 2 st. Fauteuiller — 4 st. Karmstolar med grönt Schagg — 2 st. Rullguardiner — 1 st. Ringklocka — 1 Eldsats.

Sängkamaren till Höger om Salon. 1 st. Gustaviansk Säng af brunrandigt Cattun med Parade Täck och sängkläder: 1 st. Madrass af parcum och tagel, 1 st. Räckbolster, 1 st. Hufwud dyna, 1 st. Örongodt och 1 st. Hwitt stickadt Säng Täck — 2 st. Fauteuiller — 1 st. Karmstol — 1 st. Rull Gardin — 1 st. Eldsats.

Förmaket till Wänster om Salon. 1 st. Spegel med förgyld ram — 1 st. SyBord med grönt kläde och messings beslag — 2 st. Små Bord med porcellainsskifwa — 2 st. Fauteuiller gulmålade med lösa öfwerdrag af rödt och hwitt lärft — 3 st. Dito med öfwerdrag af rödt och hwitt lärft — 2 par Gröna Tafts Guardiner — 2 st. Rullguardiner — 1 Eldsats.

Sängkamaren til Wänster om Salon. 1 st. Fyrastolpig röd DamastSäng med parade Täck och sängkläder: 1 st. Madrass af parcum och tagel, 1 st. Räckbolster med blått och hwitt wahr, 1 st. Hufwuddyna, 2 st. Örongodt, 1 st. Hwitt stickadt Säng täcke — 1 st. Spegel — 1 st. Bureau — 4 st. Fauteuiller af gult och rödt Damast — 2 par Bomulls lärfts Guardiner — 2 st. Rull Guardiner — 1 Eldsats.

Kamaren N:o 3. 1 st. StålSäng med Guardiner af grönt taft och följande sängkläder: 1 st. Madrass af blårandigt Bolsterwahr, 1 st. Räckbolster af blårandigt Bolsterwahr, 1 st. Långdyna af Dito, 2 st. Örongodts wahr af parcum, 1 st. Stickadt Säng Täck af grönt Taft — 1 st. Oval Spegel med förgyld blyram — 4 st. Karmstolar med gammalt Schagg — 1 st. Brunmålad trästol — 1 st. Eldgaffel — 1 st. RullGardin af grönt lärft — 1 st. Messings Ljusplåt — 1 st. Ljussax af jern.

Kamaren N:o 4. 1 st. Grönmålad Säng med blå och hwitrutiga Guardiner och följande Sängkläder: 1 st. Madrass af Bolstervahr med hår uti, 1 st. Bolster med randigt Vahr, 1 st. Långdyna af Dito, 1 st. Örongodt och 1 st. Cattuns Säng Täck. — 1 st. Bordbänk med: 1 st. Madrass, 1 st. Räckbolster, 1 st. Hufwud dyna, 2 st. Örongodt och 1 st. Täck — 1 st. Grönmålad Furubord — 6 st. Karmstolar med grönt lärft — 1 st. Rull Gardin af grönt lärft — 1 st. Eldgaffel — 1 st. Messings Ljusplåt — 1 st. Ljussax af Jern.

Köks Flygeln. Köket. 1 st. Stort Köks bord med Marmorskifwor och 5 Skåp inunder — 1 st. Huggstäck af Ek — 1 st. KohlLår, 1 st. sopp Sihl, 1 st. Hår Sihl — 12 st. Större och mindre Stenfä — 6 st. Dito Stenkrukor — 4 st. StenTallrikar — 6 st. Dito Skålar — 2 st. MatBräden — 1 st. Tallrikslåda.

Skafferiet innanför Köket. 1 st. Bakelse Bord — 2 st. Skåp med Hårduks dörrar — 1 st. Bak Tråg — 1 st. Bakelse Kafwel — 1 st. Fisk- och 1 st. Bakbräde — 1 st. Ljuskista med 3:ne rum och lås.

Kamaren på andra sidan Köket. 1 st. Fyrstolpig Säng, grönmålad med gula Casians Guardiner, Hufwud och FotKappor samt Tak, med följande sängkläder: 1 st. Madrass af Bolster wahr med renshår uti, 1 st. Räckbolster med fjäder, 1 st. Långdyna af boster wahr, 2 st. Örongodt af parcum, 1 st. Sängtäck af tryckt lärft — 1 st. Gråmålad SängSoffa med

följande sängkläder: 1 st. Madrass med hår uti af grof wäf, 1 st. Räckbolster med fjäder uti, 1 st. Långdyna med hår uti, 1 st. Dito med fjäder, 1 st. Hwit Filt — 6 st. Karmstolar med gammalt rödt Schagg i Sätet och Ryggen — 1 st. Rundt gulmåladt Bord — 1 st. Eldgaffel — 1 st. Messings Ljusplåt — 1 st. Ljussax af jern.

Hus Jungfruns Kamare. 1 st. PaulunsSäng med Gardiner af grönt Casian med följande Sängkläder: 1 st. Madrass af Bolster vahr, 1 st. Räckbolster af Bolstervahr, 2 st. Långdynor af Dito, 2 st. Örongodt af parcum, 1 st. Cattuns Säng täcke — 1 st. Gulmålad Bordbänk med förgylt beslag och följande Sängkläder: 1 st. Räckbolster af blått och hwitt vahr, 1 st. Långdyna af Dito, 2 st. Örongodt af Dito, 1 st. Hwit Filt med röda ränder — 2 st. Fauteuiller klädde med gammalt rödt Schagg uti rygg och Säte — 3 st. Karmstolar med dito Klädning — 1 st. Stort omåladt Furuskåp med 2:ne dörrar — 1 st. Eldgaffel — 1 st. Quartersmått af bläck — 1 st. Tratt af Dito — 3 st. Ölglas — 1 st. Messings ljusplåt — 1 dussin Knifwar och gafflar med bruna träskaft — 2 st. Saltkar af Chrystall.

Uti Stallgården. 1 st. Gulmålad Kappsläda — 1 st. Wattukärre med dess Tunna — 1 st. Chaise med rödt underrede — 1 st. Björnhud — Diverse arbetsvagnar, selar och redskap.

Uti trädgården. 50 st. Stora Svenske och Hollenske Porcellains Krukor — 32 st. Tackjerns Krukor — 120 st. Större och mindre Lerkrukor — 73 st. Bänkfönster alla med blyrutor — 15 st. Grönmalade Trädgårds Bänkar — 24 st. Dito små Stolar — 3 st. Trädgårds saxar — 1 st. Wedevågs Sax för Häckarne — 1 st. Swärd för Dito — — — 2 st. Blykrukor.

Diverse Saker. 1 st. Mangel med 3:ne Rullar — 2 st. Trapp stegar — 10 st. Hårduks Fönster — 1 st. Gul och blå Flagg — 1 st. Båt af Furu — 1 st. Gammal Ek båt — 6 st. Lyktor med Lampor — 2 st. Swäng Lyktor — 2 st. Hand lyktor — — — 1 st. Gulmålad Natt Commod med Porcellains bäcken uti — 1 st. Talja med dess Bläck.